

*„A házasság intézményének védelme egykor és ma” – konferencia
(PPKE JÁK, 2008. május 14.)*

**A HÁZASSÁG ÉS MÁΣ EGYÜTTÉLÉSI MODELLEK
MAGÁNJOGI TARTALMÁNAK KÖZELEDÉSE**
*A házasság intézményét érintő tervezett magánjogi változások
az új Ptk. Családjogi Könyvében*

SZALAI MÁRTA
doktorandusz (PPKE JÁK)

I. Bevezető gondolatok

A családi kapcsolatok viszonylatában az elmúlt néhány évtized alatt jelentős változások következtek be, amelyek elsősorban a házasságok tartósságának gyengülésében, illetve új típusú együttélési modellek megjelenésében nyilvánultak meg. Erre a jelenségre a nyugat-európai jogrendszerek úgy reagáltak, hogy az elmúlt két évtizedben a korábbi „semlegességi” állásponttól, amely az élettársakat „jogon kívülként” kezelte, eljutottak a pozitív szabályozásig, sőt létrehozták a házassággal sok rokon vonást felmutató, általában az azonos neműek számára „quasi-házassági” köteleket biztosító regisztrált élettársi kapcsolat intézményét. Ennek következtében bizonyos társadalombiztosítási juttatásokat, a magánjogban pedig tartási, lakáshasználati és egyéb vagyoni jogosultságokat biztosítottak az élettársak, illetőleg a regisztrált élettársi kapcsolatban élők számára, házasságban élőkkel hasonló, olykor azonos terjedelemben.¹

Ez a folyamat a hazai jogalkotást is utolérte, és a végéhez közeledő polgári jogi kodifikáció eredményeként három olyan, közjogi védelmet élvező jogintézménnyel is találkozhatunk a közeljövőben, amely tényleges – vagy vágyott – funkcióját tekintve családi formációt alapját képezné, és amelyek a benne élő személyek számára korábban a házastársakat megillető jogokat biztosítanának.

A új Ptk. Családjogi Könyve koncepciójának kidolgozására létrehozott Családjogi Munkacsoport munkája során az egyik legtöbb vitát kiváltó kérdés az élettárs

¹ Polgári Törvénykönyv Koncepciója, 2. könyv, 60.

számára családjogi jogcímen biztosítandó bármiféle jogok erősítése, bővítése volt – gyakran kimondva, máskor kimondatlanul azzal az indokkal, hogy az ilyen jogok erősítése a család, a házasság intézményének a további gyengítéséhez vezet.²

Mindazonáltal a koncepció összegzéseként a szakértői testület az élettársi kapcsolatok magánjogi szabályait a családjogi szabályozás körébe javasolta emelni, az élettársi kapcsolat vagyoni jogi hatásait pedig – hosszabb ideig fennálló, illetve közös gyermeket nevelő élettársi kapcsolat esetén – jelentősen bővítené tartási és lakáshasználati jogokkal, annak hangsúlyozása mellett, hogy e szabályozás nem eredményezheti azt, hogy az élettársi és házastársi kapcsolatnak azonos vagyoni jogi hatása legyen.³

A Családjogi Munkacsoport a családjogi viszonyok új szabályozására tett javaslatában fontosnak tartotta azt is kiemelni, hogy noha elkerülhetetlen a házasságon kívüli együttélési formák egyes jogainak kiszélesítése, indokolt megőrizni a Családjogi Könyv élén a házasság és a család védelmének alkotmányos alapelvét.⁴

A jelen előadás a készülő Családjogi Könyv tervezetének a házasság jogintézményét közvetlenül, vagy közvetve érintő azon legfontosabb módosításait tekinti át jelzésszerűen, amelyek a korábbi szabályozáshoz képest a házasság és az élettársi (regisztrált élettársi) jogviszony tartalmi közelítését eredményeznék, vagyis a házastársakéhoz hasonló, vagy azzal teljesen azonos magánjogi következményeket kívánnak fűzni az élettársi, illetve regisztrált élettársi kapcsolathoz.

II. A házasság jogintézményét közvetlenül érintő változások iránya

1. A hatályos Csjt. élén nem találkozunk kifejezetten alapelvként megfogalmazott tézisekkel, a családjog tudománya – így a kommentár-irodalom és más e kérdéssel foglalkozó jogirodalmi munkák is – egységesen azt a nézetet vallják, hogy a Csjt. 1. § (1) bekezdésének a törvény célját meghatározó rendelkezései, valamint a (2) és (3) bekezdéseiben a családjogi joggyakorlás számára követendőként előírt rendelkezései a családjog alapelveinek tekintendők.⁵

Ennek megfelelően a hatályos Csjt. preambuluma és 10. §-ának együttes értelmezéséből az következik, hogy a törvény az egy férfi és egy nő kapcsolatából születő házasság, valamint az ezen alapuló család intézményének a jogait és érdekeit szándékozik a magánjog eszközével képviselni, illetve megvédeni.⁶

² Polgári Törvénykönyv Koncepciója, 2. könyv, 46.

³ Polgári Törvénykönyv Koncepciója, 2. könyv, 61.

⁴ Polgári Törvénykönyv Koncepciója, 2. könyv, 38.

⁵ WEISS EMILIA: Néhány gondolat a családjog folyamatban levő kodifikációs munkálataihoz. *Családi Jog*, I/1. (2003) 2.

⁶ A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény:

„1. § (1) A házasságról, a családról és a gyámságról szóló törvénynek az a célja, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányának megfelelően szabályozza és védje a házasság és a család intézményét, biztosítsa a házasságban és a családi életben a házastársak egyenjogúságát, fokozza a gyermekekért való felelősséget és előmozdítsa az ifjúság fejlődését és nevelését.

(2) E törvény alkalmazása során mindenkor a kiskorú gyermek érdekében figyelemmel, jogait biztosítva kell eljárni.”

„10. § (1) Házasságot nagykorú férfi és nő köthet”.

Ez a rendelkezés összhangban áll azzal az alkotmányos követelménnyel, amely szerint az állam kötelezettsége a házasság és a család intézményének védelme.⁷ Az Alkotmánybíróság határozatában fejtette ki részletesen, hogy az Alkotmány a házasság intézményét annak érdekében részesíti alkotmányos védelemben, hogy előmozdítsa a házastársak számára a közös gyermekkel is rendelkező család alapítását.⁸ Más megfogalmazásban az Alkotmány 15. §-a nem általánosságban bármiféle együttélési formát és családi kapcsolatot oltalmaz, hanem kifejezetten a házasságon alapuló, közös gyermek születésére és felnevelésére vállalkozó családot részesíti alkotmányos védelemben. Azt a családot, amelyben a házastársak kölcsönös gondoskodásban és támogatásban élnek egymással.

A házasság és a házasságon alapuló család magánjogi megítélésében alapvető szemléletváltást tükröz a Családjogi Könyv-tervezet preambuluma, amely a házasság intézményének védelméről egyáltalán nem tenne említést, a család védelme helyett pedig a „családi kapcsolatok” védelmét deklarálná, ez az elvi meggyőződés jelenik meg a későbbiekben az egyes jogintézményekhez fűződő szabályozási koncepcióban is.⁹

A „családi kapcsolatok” megfogalmazással a Családjogi Könyv mellőzné az Alkotmány 15. §-ában előírt „házasságon alapuló családnak” a magánjog eszközeivel történő védelmét, és – nyíltan ellépve az Alkotmánybíróság idézett döntésében meghatározott értelmezéstől – szélesre tárja a kaput az egyes családi kapcsolatok, modellek azonos, vagy közel azonos tartalmú közjogi védelme előtt.

⁷ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról:

„15. §. A Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét.”

⁸ „(...) a házasság intézménye kultúránkban és jogunkban is hagyományosan férfi és nő életközössége. Ez az életközösség tipikusan közös gyermekek születését és a családban való felnevelését célozza, amellett, hogy a házastársak kölcsönös gondoskodásban és támogatásban élésének is kerete. A gyermekek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak, de a házasság eredeti és tipikus rendeltetéséből folyóan a házastársak különemésége igen. A házasság intézményét az állam arra tekintettel is részesíti alkotmányos védelemben, hogy elősegítse a házastársak számára a közös gyermekkel is rendelkező család alapítását. Ez a magyarázata annak, hogy az Alkotmány 15. §-a együtt említi a védelem két tárgyát: „A Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét. (...) A legfontosabb emberi jogi nemzetközi egyezmények szövegezéséből is az következik, hogy a házasságot férfi és nő életközösségeként fogják fel: a házasságkötés szabadságát a férfi és a nő jogaként határozzák meg, míg más jogok vonatkozásában ilyen különbségtétel nélkül a „személyek” a jogalanyok. (Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 16. cikk; A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 23. cikk; Európai Emberi Jogi Egyezmény 12. cikk. Az Európai Emberi Jogi Bíróság megerősítette ezt az értelmezést, Rees Judgement of 17 October 1986, Series A(1987) 19.)

Az utóbbi évtizedekben kultúrkörünkben általában bekövetkezett a homoszexualitás dekriminalizációja; s mozgalmak indultak a homoszexuálisok hátrányos megkülönböztetése ellen. Másrészt változások tapasztalhatók a hagyományos családmodellben is, elsősorban a házasságok tartósságát tekintve. Mindez azonban nem ok arra, hogy a jog eltérjen a házasságnak attól a jogi fogalmától, amely a mai állapothoz vezető hagyományban mindig is élt, és amely a mai jogokban is általános, továbbá amely a kőzüdat és köznyelv házasság-fogalmával összhangban van. A mai alkotmányoknak a házasságra és családra vonatkozó rendelkezései összefüggéséből levezethetően a magyar Alkotmány is, a férfi és nő közötti házasságot tartja értéknek, és azt védi. (14/1995. (III. 13.) AB határozat, ABH 1995. 82, 83.)

⁹ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:1. §-a.

A tervezet ismertetése a Magyar Köztársaság Országgyűlésének honlapján található T5949. sz. előterjesztés szövegén alapul. [<http://www.parlament.hu/irom38/05949/05949.pdf>]

2. A házasság megkötésével a házastársak között jogokat és kötelezettségeket is magában foglaló kapcsolatrendszer alakul ki. A házastársi jogviszony egyrésztől személyi jellegű, melyet ma már elsősorban erkölcsi normák és társadalmi szokások szabályoznak, amelyek nem kényszeríthetők ki és közvetlenül nem is szankcionálhatók. Ezekről a hatályos Csjt. mindössze annyit ír elő, hogy a házastársak jogai és kötelezései egyenlőek, a házaseset ügyeiben közösen kell dönteniük. Ezen felül hűséggel tartoznak egymásnak és egymást támogatni kötelesek. S bár a magyar jogalkalmazás mára nem a vétkességi, hanem a feldúltsági elv alapján bontja fel a házasságot, a házasság fennállása alatt tanúsított, a házastársi együttműködést vagy a tágan értelmezett, tehát nemcsak a szexuális értelemben vett hűséget durván sértő magatartás bizonyos helyzetekben jogi relevanciával is bír (pl. a házastársi tartás, illetve a kiskorú gyermek elhelyezésénél).

Az új Családjogi Könyv a házastársak belső, személyi viszonyában már csupán a család ügyeiben való közös és azonos jogok és kötelezettségek fennállását nevesítene,¹⁰ figyelmen kívül hagyva a házasság intézményének speciális természetét, illetve a családi viszonyok más szemléletű megközelítésének a követelményét. A továbbiakban a házastársaktól egymással szemben csupán az alapvetően vagyoni viszonyokat szabályozó polgári jogi szerződéseknél is előírt hozzáállást követelné meg, amelyet az új Polgári Törvénykönyv bevezető rendelkezései között találhatunk meg.¹¹

3. Az új Családjogi Könyvnek a házasságot közvetlenül érintő tervezett módosításai alapvetően és túlnyomórészt kereskedelmi jogi jellegűek.

A házastársak között sajátos vagyoni viszony keletkezik, melyet a házassági vagyonjog az egyes jogrendszerekben eltérő módon szabályoz.

A magyar jogrendszer vagyonelkülönítő és vagyonösszesítő rendszer elemeit ötvöző szerzeményi közösség rendszerét alkalmazza, amelyben a házastársak a házasságkötéskor meglévő, valamint a házasság alatt ingyenesen szerzett vagyonuk tekintetében vagyoni különállásukat megtartják, de közszerzeményüknek minősül mindaz a vagyon, amelyet ezen felül a házassági együttélés alatt akár együtt, akár külön-külön szereztek.

Az 1986. évi IV. törvény a házassági vagyonjog szabályozásában lényeges változást hozott a házassági vagyonjogi szerződés megkötésének a lehetőségével azáltal, hogy ettől kezdve a házasulóknak, illetve a házastársaknak módjuk van arra, hogy a Csjt. szabályaitól eltérően rendezék vagyoni viszonyaikat. Ez jelentős, elvi áttörést jelentett a házassági vagyonjog addigi rendszerén: a magánjogi viszonyoktól idegen, kógens szabályok diszpozitívává váltak, ily módon a szerződő felek – hasonlóan a Ptk. szerződési szabályaihoz – szabadon eltérhetnek, ha az eltérést a törvény kifejezetten nem tiltja.¹²

¹⁰ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:3. §-a.

¹¹ Polgári Törvénykönyv tervezet bevezető rendelkezéseinek
 „1:3. § [A jóhiszeműség és tisztesség alapelve]”
 „1:4. § [Az elvárható magatartás elve]”
 „1:5. § [A felróható magatartás és az önhiba értékelése]”
 „1:6. § [A joggal való visszaélés tilalma]”

¹² KÖRÖS ANDRÁS (szerk): *A családjog kézikönyve*. Budapest: HVG Orac, 2007. 130–131.

1990-től kezdve ugyanakkor olyan új pénzügyi és befektetési formák épültek ki, amelyek korábban nem léteztek, és aminek eredményeként a családokban lévő vagyon megnövekedett, összetétele is megváltozott. A házastársak vagyonában sok esetben két, gazdasági szempontból jól szétválasztható vagyónrészt lehet elkülöníteni: az üzleti célú, valamint a házastársak és a család boldogulását, jobb életkörülményeinek kialakítását szolgáló vagyont, ezek működtetési elvei eltérőek. Az előbbi a piac törvényeinek van alávetve, nyereség elérésére törekszik, a családi vagyon pedig elsősorban fogyasztási és használati jellegű, és a közös célú megtakarítások felhasználása is a mindennapi élet szükségleteihez igazodik.

A jogalkalmazási gyakorlatból tudjuk, hogy a hatályos házassági vagyoni szabályozás ezt a kettőséget csak részben veszi figyelembe, és a rendezetlenül maradt kérdéseket jelenleg a bírói gyakorlat alakítja. Mind a házaspár egymás közötti, belső viszonyában, mind a házaspáraknak vagy azok egyikének harmadik – különösen a gazdasági élet szereplőiként résztvevő – személyek irányában jelentkező igény a differenciáltabb szabályok megalkotására.

A Családjogi Könyv tervezete a törvényes vagyoni rendszeren végigvezetné ezt a kettőséget: a használat, a vagyoni kezelés, a rendelkezés joga, illetve a vagyoni megosztás tekintetében különbséget tesz a házastársak mindennapi életvitelét szolgáló vagyon és a házastársak foglalkozásának gyakorlását szolgáló, üzleti vagyon között. A korábbinál részletesebben szabályozná a házassági vagyoni szerződést, és a hitelezővédelem érdekében új elemként megjelenik a házassági vagyoni szerződések nyilvántartása is.

Összegezve megállapítható, hogy az új Családjogi Könyvnek a házasság intézményét közvetlenül érintő legfontosabb módosításai elsősorban a házassági jogviszony vagyoni részét érintik. A házastársi jogviszony magánjogi tartalma mind a házastársak egymás közötti belső viszonyának a bevezető rendelkezések között szereplő meghatározása, mind pedig a házassági vagyoni vonatkozó új szabályok vonatkozásában – mindamellett, hogy főszabályként a polgári jogi tulajdonközösség szabályaitól eltérő szabályozás érvényesül – az általános polgári jogi szerződés irányába mozdul el.

A jogfejlődésnek ez az iránya alapvetően a házassági vagyoni szerkezetében és funkciójában bekövetkezett változással, valamint az ugyancsak megváltozott gazdasági környezethez való alkalmazkodás igényével magyarázható. Ugyanakkor a tervezett módosítások a házasság felbomlása esetén várhatóan és nagymértékben meg is könnyítik a házassági vagyoni közösség megszüntetését.

III. Az élettársi jogviszonyt érintő szabályozás iránya

A hatályos családjogi törvény nem tartalmaz semmilyen rendelkezést az élettársak személyi és vagyoni viszonyaira, vagyis az élettársi kapcsolat ma nem minősül családjogi kapcsolatnak. Az élettársak vagyoni helyzetére nézve a Polgári Törvénykönyv kötetmi fejezete tartalmaz néhány igen szűkszavú rendelkezést, amelynek alkalmazhatóságát a bírói gyakorlat alakította és alakítja ma is.¹³ Ugyanakkor folyamatosan

¹³ Kőrös i. m. 849.

bővül azon jogszabályoknak a köre, amelyek élettársi minőséghez köthető jogokat és kötelezettségeket fogalmaznak meg. A hatályos joganyagban több száz jogszabály tartalmaz rendelkezéseket élettársakra vonatkozóan, többnyire eltérő értelmezésben. Bár ezek túlnyomó része garanciális, eljárási és összeférhetlenségi szabály, akadnak olyanok is, amelyek házastársakat megillető különböző – pl. özvegyi nyugdíjjal, társadalombiztosítással, adózással, illetve lakásszerzési kedvezményekkel kapcsolatos – anyagi jogi szabályozások jogalanyának tekinti az élettársakat. Az élettársi kapcsolatok nagy számára, valamint arra a körülményre figyelemmel, hogy egyre több gyermek él szülei házasságon kívüli együttélésében, a jogalkotó az élettársi kapcsolat magánjogi szabályait a születőben lévő új polgári jogi kódex családjogi könyvében kívánja szabályozni. Ez a lépés nemcsak az élettársi kapcsolat jogi megítélésében jelent koncepcionális változást, hanem a magánjogban megjelenő családfelfogás vonatkozásában is, és így közvetve ugyan, de alapvetően kihat a házasság, mint jogintézmény jogi megítélésére.

Az élettársi viszonyra vonatkozó szabályoknak a Családjogi Könyvbe helyezésén túlmenően a törvénytervezet lényeges tartalmi változásokat is bevezetne, illetve a korábban a jogalkalmazás során kialakult gyakorlatot foglalná normatív keretek közé. Nem változna az élettársi kapcsolat fogalma. Eszerint élettársi kapcsolatról továbbra is akkor beszélünk, ha két személy – akár különböző, akár azonos nemhez tartozók – házasságkötés nélkül egy közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben él egymással. A tervezet az élettársi kapcsolatot továbbra is tényhelyzetnek tekinti, amely az életközösség létesítésével ipso iure jön létre, és akkor szűnik meg, ugyancsak a törvény erejénél fogva, amikor a feltételek vagy azok egyike már nem áll fenn. A közös örökbefogadás lehetősége sem nyílik meg az élettársi kapcsolatban élők előtt, és nem válhatnak egymás törvényes örököseiévé. A korábbinál viszont sokkal részletesebb szabályozásra kerülnének a vagyoni jogi kérdések, ami több, lényeges elemében mutat hasonlóságot, esetenként azonosságot a házassági vagyoni jog rendelkezéseivel.

A következőkben az élettársi viszonyra vonatkozó törvényjavaslat tételes ismertetése helyett csak azokat a szabályozási területeket tekintenénk át röviden, amelyek a házasság jogintézményével azonos, vagy ahhoz közelítő rendelkezéseket tartalmaznak.

1. Az élettársak jogai és kötelezettségei

A házasság jogintézményét közvetett módon legérzékenyebben annak az alapelveként történő rögzítése érinti, amely szerint az élettársak (regisztrált élettársak) az életközösség és a család ügyeiben egyenjogúak; jogaik és kötelezettségeik egyenlők.¹⁴ A bírói gyakorlatban eddig is szerepet játszott élettársak esetében a szolidaritás, egymás támogatásának kölcsönös kötelezettsége, ezért pl. a kapcsolat megszűnésekor az együttéléssel szükségszerűen együtt járó tevékenységért, ápolásért, gondozásért ellenérték nem igényelhető.¹⁵

¹⁴ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:3. §-a [Az egyenjogúság elve]

¹⁵ KÖRÖS ANDRÁS: A családjog jövője „Fontolva haladás” – az új Ptk. Családjogi Könyve 1. Rész: Az élettársi jogviszony szabályozásának szakértői javaslata. *Családi Jog*, III/2. (2005. június) 1.

Az egymás és az életközösség ügyeiért való közös felelősség jogi deklarálásával első megközelítésben teljesülne az a kívánalom, hogy az élettársi kapcsolatban élők csak akkor kaphassanak korábban kizárólag a házastársakat megillető többlet jogosítványokat, ha – a házasságban élőkhez hasonlóan – belső viszonyukban felelősséget és kötelezettséget vállalnak egymás és az életközösség ügyei iránt.

Valójában azonban ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a jogalkotó a két jogintézményt belső, személyes tartalmát tekintve azonos helyen kezeli és azonos módon is szabályozná: az élettársak közötti személyi viszonyban a jogalkotó ugyanazokat a jogokat és kötelezettségeket írná elő, mint a házastársi jogviszony esetében.

2. A szülői jogok és kötelezettségek

A szülői felügyelet vonatkozásában a Csjt. eddig sem tett különbséget a szülői jogok és kötelezettségek tekintetében a házastársak és az élettársak között. A gyermekek viszonylatában sincs különbség abban, hogy a szülők egymásnak házastársai vagy élettársai. A szülőket mindkét esetben teljes körűen megilletik a szülői felügyelet tartalmába tartozó jogok és kötelezettségek.

3. Az élettársak vagyoni helyzete

Az élettársak vagyoni viszonyait tekintve a hatályos Ptk. úgy rendelkezik, hogy az élettársak olyan arányban lesznek tulajdonosai a közös vagyonnak, amilyen arányban a szerzésben közreműködnek, vagyis a szabályozás ebben a formában alapvetően különbözik a házastársi vagyonközösségre jellemző közös vagyon vélelmétől. A kétségtelenül szűkszavú szabályozásra tekintettel azonban egymástól sokszor eltérő bírói gyakorlat alakult ki az élettársak közötti vagyoni elszámolásakor, és a bíróság sok esetben a házastársi közös vagyonhoz hasonló vélelemből indul ki, vagyis ellenkező bizonyításáig azonos arányúnak tekinti a szerzést.¹⁶

Mivel a Ptk. nem tartalmaz semmilyen rendelkezést az élettársak azon vagyonára nézve, ami nem minősül közös szerzeménynek, a bírói gyakorlat e kérdésben is analóg módon a házassági vagyonjognak a házastársi különvagyonra vonatkozó kategóriáit alkalmazza azzal az eltéréssel, hogy az élettársak nemcsak a külön szerzett vagyontárgyakkal, mint kizárólagos tulajdonokkal, hanem a különvagyon használat is maguk rendelkeznek.

Az új Családjogi Könyv – az e kérdésben egységes bírói gyakorlatnak megfelelően – törvényi szinten írta elő az élettársi kapcsolat megszakadása esetére az együttélés alatt keletkezett vagyon megosztását főszabályként továbbra is a szerzés arányában, de figyelembe vennie a háztartásban és gyermeknevelésben teljesített feladatokat is. A vagyonszaporulat meglétét az igényt érvényesítő élettársnak kell bizonyítania. A vagyonszaporulathoz nem számít hozzá az a vagyon, ami a házastársak esetében különvagyonnak minősülne, ennek meglétét azonban az erre hivatkozó

¹⁶ HEGEDŰS ANDREA: Az élettársi kapcsolat vagyoni jogi vonatkozásai. *Családi Jog*, VI/1. (2008. március) 13.

élettársnak kellene bizonyítania. E vagyონrész vonatkozásában tehát nem lenne különbség a házastársakra és élettársakra vonatkozó szabályok között.¹⁷

További jelentős közeledést jelentene a házastársi és az élettársi jogviszony tartalmában az a rendelkezés, amely szerint az élettársak bármilyen olyan vagyónjogi rendelkezést tehetnek, amelyek – akár szerződés, akár a törvény alapján – a házastársak között érvényesülhetnek.¹⁸ Bár jogszabály eddig sem tiltotta, hogy az élettársak a szerződéses szabadság körében vagyoni viszonyaikat szerződéssel rendezzék akár a kapcsolat kezdetén, akár annak fennállása alatt, a tervezet most kifejezetten ‘ajánlja’ ezt a lehetőséget, nyilvánvalóan a későbbi jogviták elkerülése érdekében.

Mindezekből jól érzékelhető, hogy az élettársak közötti törvényes vagyónjogi rendszer egyrésztől meghagyja az élettársak vagyoni kapcsolatára jellemző szabadságot, ugyanakkor egyre több olyan elemmel bővül, ami korábban csak a házastársak közötti elszámolás jellemzője volt. Az élettársak vagyónjogi szerződésai pedig teljes egészében megegyezhetnek a házasságban köthető vagyónjogi szerződésekkel, ilyen módon a felek szerződéses szabadságának a körébe tartozik, hogy eldöntsék: vagyoni viszonyaikat teljes mértékben úgy alakítsák, mintha közöttük házasság állna fenn.

4. Lakáshasználat

A Családjogi Könyv tervezete az élettársi jogviszony rendezése körében további nagy áttörésként rendezni kívánja az élettársak lakáshasználati jogát. Az új szabályozás szerint az élettársak az élettársi jogviszony létrejöttkor vagy annak fennállása alatt a közösen használt lakás használatát az életközösség megszűnése esetére közokiratba foglalt szerződéssel rendezhetik. Megállapodás hiányában a felek bíróságtól is kérhetnék a lakáshasználat rendezését. Az élettársak közös jogcíme alapján használt lakás használatáról a bíróság a házastársakra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával dönt.¹⁹

A jövőben a bíróság feljogosíthatná a volt élettársat a másik élettárs kizárólagos jogcíme alapján lakott lakás használatára az élettársi kapcsolat megszűnését követően, amennyiben az életközösség legalább tíz évig fennállott, vagy az életközösség legalább egy évig fennállott és az élettársi kapcsolatból származó kiskorú gyermek lakáshasználati jogának biztosítása érdekében ez indokolt.²⁰

Kivételesen indokolt esetben a bíróság a volt élettársat a másik élettárs kizárólagos tulajdonjoga vagy haszonélvezeti joga alapján használt lakás kizárólagos használatára is feljogosíthatja, ha a lakáshasználatra jogosult közös kiskorú gyermek, illetve legalább a gyermekek egyike feletti szülői felügyeleti jog gyakorlása ezt a volt élettársat illeti meg, és a kiskorú gyermek lakáshasználatára másképp nem biztosítható.²¹

¹⁷ HEGEDŰS i. m. 19.

¹⁸ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:96. § (2) bekezdése [Az élettársi vagyónjogi szerződés]

¹⁹ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 96–98. §

²⁰ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 99. § (1) bekezdése

²¹ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 96–99. § (2) bekezdése

Ezek a rendelkezések korábban kizárólag a házastársi életközösség megszűnése, illetve a házasság felbomlása esetében jelentettek normatív védelmet a közös lakásban lakó kiskorú gyermek lakáshasználatának biztosítására, a jövőben, nyilvánvalóan családvédelmi szempontok alapján, ez a védelem kiterjedne az élettársi kapcsolatokra is.

5. Az élettársak tartási jogosultsága

A tervezet a magyar jogban teljesen új jogintézményként szabályozza az élettársaknak egymással szemben fennálló tartási kötelezettségét. A tartáshoz való jognak, hasonlóképpen a lakáshasználat biztosításának az a kiindulópontja, hogy az életközösség megszűnése esetére védelmet nyújtson az arra rászoruló élettársnak. Az új Családjogi Könyv szerint az életközösség megszűnése esetén volt élettársától tartást követelhet majd az, aki magát önhibáján kívül nem képes eltartani, feltéve, hogy az életközösség legalább tíz évig fennállott, vagy az életközösség legalább egy évig fennállott és az élettársi kapcsolatból gyermek született. A bíróságnak lehetősége lenne indokolt esetben tíz évnél rövidebb időtartamú élettársi kapcsolat esetén is megállapítani a tartási kötelezettséget.²² Az élettársi tartás egyéb törvényes feltételei (önhibán kívüli rászorultság, érdemtelenység hiánya, megfelelő teljesítőképesség) megegyeznek a házastársi tartásra vonatkozó szabályokkal. Míg azonban házastársak esetében az életközösség megszűnésétől számított 5 éven belül kell bekövetkezni a rászorultságnak ahhoz, hogy a volt házastárstól tartást követelhessen, élettársak esetében ez az időtartam mindössze egy év, azonban különös méltánylást érdemlő esetben a bíróság ettől is eltérhet. A tartás mértékére, szolgáltatásának módjára és időtartamára, a tartáshoz való jog megszűnésére és a tartás megszüntetésére a rokontartás közös szabályait kell megfelelően alkalmazni, vagyis e körben is megegyezik az élettársakra és a házastársakra vonatkozó szabályozás.

Nyilvánvaló a jogalkotó szándéka akkor, amikor a hosszabb ideig fennálló, illetőleg közös gyermekkel rendelkező élettársi kapcsolat felbomlása esetében az önhibáján kívül rászoruló volt élettárs részére biztosítani kívánja, hogy tartási igénnyel léphessen fel egykori élettársa felé. A tartás sorrendjének tervezett megoldása azonban komoly aggályokat vet fel: a tervezet szerint a volt élettárs a különélő házastárssal/bejegyzett élettárssal és a volt házastárssal/bejegyzett élettárssal egy sorban jogosult a tartásra.²³ Ez azt jelentené, hogy pl. egy több évtizedes házasság felbomlását követően a három-négy gyermeket felnevelő, utóbb tartásra szoruló volt házastárs egy sorban lesz jogosult tartásra az adott esetben ennél jóval rövidebb ideig, akár néhány évig fennálló kapcsolatot maga mögött tudó ugyancsak rászoruló volt élettárssal. Talán ebben az összefüggésben a legnyilvánvalóbb az a jogalkotási tendencia, ami az élettársi kapcsolatot bizonyos esetekben a házasság „rangjára” kívánja emelni.

²² Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 90. §. §

²³ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:94. § bekezdése [A tartás sorrendje az élettárs és a házastárs között]

6. Öröklési jog

Törvényes öröklési jogot az új polgári törvénykönyv sem biztosítana az élettársaknak, még tartós együttélés esetén sem. Ugyanakkor, ha az életközösség legalább 10 évig fennállott, az örökgyógyó be nem jegyzett élettársát az örökgyógyóval közösen lakott lakáson és a közösen használt szokásos berendezési és felszerelési tárgyakon holtig tartó használati jog illetné meg,²⁴ vagyis e vonatkozásban jogállása a túlélő házastárséhoz közelít.

IV. Bejegyzett élettársi kapcsolat

Az azonos neműek párkapcsolatának jogi elismerésére nemzetközi összehasonlító vizsgálat során több kísérlettel is találkozhatunk. Létezik olyan állam, ahol lehetővé teszik számukra a házasságkötést (pl. Spanyolország), máshol regisztrálhatják viszonyukat, és ezzel gyakorlatilag házastársakat megillető jogosítványokat kapnak házasságkötés nélkül (pl. Dánia, Franciaország, stb.). A bejegyzett élettársi kapcsolat jogi tartalma országonként eltérő. Az élettársak nemi hovatartozását illetően is többféle megoldással találkozhatunk. Az egyik szerint a regisztrált élettársi kapcsolat intézményét kifejezetten az azonos neműek számára hozták létre amolyan „házasság-pótlékként”, amibe különemű párok nem léphetnek be. A másik megoldás szerint a regisztrált élettársi kapcsolat intézményét nemcsak az azonos, hanem a különemű párok is igénybe vehetnék.

A magyar Alkotmánynak a házasság és a család védelmét deklaráló, az Alkotmánybíróság 14/1995. (III. 13.) számú határozatával értelmezett szabálya²⁵ nem teszi lehetővé azonos nemű személyek házasságkötését. A bejegyzett élettársi kapcsolat bevezetését a Családjogi Munkacsoport egyöntetűen és kifejezetten ellenezte,²⁶ a Kormány által előterjesztett törvényjavaslatban mégis szerepel ez az új jogintézmény. Időközben ugyanis, 2007. december 17-én a parlament önálló törvényként elfogadta a bejegyzett élettársakról szóló törvényt azzal, hogy a jogszabály 2009. január 1-jén – egy évvel a Ptk. tervezett hatálybalépése előtt – lép hatályba.

Bár a jogintézmény nem vitatottan az azonos nemű párok együttélésének legalizálását szolgálná, a magyar szabályozás a különemű párok részére is biztosítaná az élettársi kapcsolat regisztrálását.

Az új együttélési forma magánjogi tartalmát illetően a legfontosabb azt hangsúlyozni, hogy függetlenül a párok nemi hovatartozásától, a törvény hatálybalépését követően gyakorlatilag a házasság joghatásai fűződnek hozzá. Már a jogszabály szövegezése is ezt tükrözi: a rendelkezések túlnyomó többsége egyszerűen visszaütal a házasságra vonatkozó jogi szabályozásra.

A bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésére a házasságkötésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, vagyis bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az

²⁴ Polgári Törvénykönyv tervezet öröklési könyvének 6:63. § (1) bekezdése

²⁵ Ld. a 8.sz. lábjegyzetet.

²⁶ Polgári Törvénykönyv Konceptiója, 2. könyv, 61.

anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két tizennyolcadik életévét betöltött személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatban kíván élni.²⁷ A házasság érvénytelenségét eredményező okok a bejegyzést is érvénytelenné teszik, a bejegyzés érvénytelenségére a házasság érvénytelenségére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.²⁸

A bejegyzett élettársak tartására, lakáshasználatára és a vagyoni viszonyok rendezésére ugyancsak a házasságra vonatkozó előírások az irányadók.²⁹

A házassághoz hasonlóan a bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnhet az egyik élettárs halálával, valamint ha azt a bíróság felbontja. Megszűnik a bejegyzett élettársi kapcsolat a felek házasságkötésével is. Különbség lenne, hogy közös megegyezés esetén – egyéb törvényi feltételek fennállásakor – közjegyző is megszüntetheti a kapcsolatot.³⁰

Az új Ptk. öröklési szabályai szerint a bejegyzett élettársak öröklése minden esetben a házastársak öröklési jogállásával egyezik.

Nem illeti meg az élettársakat a névválasztás joga, vagyis a házastársakkal ellentétben nem vehetik fel egymás nevét.

A közös örökbefogadás intézménye sem nyílik meg előttük, ez továbbra is a házastársak jogosultsága marad.

V. Következtetések

1. A családjogi kodifikációval foglalkozó szakkikkekben, tanulmányokban tudjuk, hogy az évekig tartó előkészítő munka során a jogtudomány és jogalkalmazás nagy tapasztalattal és tudással rendelkező képviselőinek milyen feladatokkal és dilemmákkal kellett megküzdeniük, ez a koncepcióban több helyen is megfogalmazódott. A kodifikációs munka legtöbb vitát kiváltó kérdése éppen az élettársi kapcsolatok rendezése volt. Egyrésztől biztosítani kellett annak az alkotmányos elvnek az érvényesülését, amely az állam kötelezettségeként írja elő a házasság és a család intézményének a védelmét, másrésztől szembe kellett nézni a jogalkalmazással szemben folyamatos kihívást jelentő társadalmi változásokra történő válaszadás kényszerével. Ezt a dilemmát a Családjogi Munkacsoport úgy próbálta meg feloldani, hogy miközben hangsúlyozta a házasság és a család intézménye védelmének szükségességét, és az együttélési formák közül következetesen a házasság prioritása mellett foglalt állást, egyrésztől az élettársi jogviszony szabályozását a családjogi könyvben javasolta elhelyezni, másrésztől jelentős többletjogosítványokat javasolt az élettársi jogviszonyban élők számára azzal a kikötéssel, hogy ezek joghatásai nem lehetnek azonosak a házasságéval. A koncepció javaslata szerint az élettársi vagyona vonatkozó

²⁷ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:85. § [A bejegyzett élettársi kapcsolat létrejötte]

²⁸ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:86. §-a [A bejegyzett élettársi kapcsolat érvénytelensége]

²⁹ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:87. § -a [A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásai]

³⁰ Polgári Törvénykönyv tervezet családjogi könyvének 3:88. § -a [A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásai]

szabályozás gyakorlatilag az elmúlt évtizedben kialakult bírói gyakorlatot foglalná normatív keretek közé. A valódi nagy áttörést jelentő, az élettársak lakáshasználati jogát és a tartási jogosultságot rendező szabályokat pedig kizárólag a 'quasi házasságként' működő, vagyis hosszabb ideig fennálló, illetve közös gyermekkel rendelkező kapcsolatokra nézve javasolta a szakértői testület.

Így a jogalkotó nem volt könnyű helyzetben, hiszen az élettársi jogviszony joghatásainak javasolt kiterjesztése óhatatlanul a házasság intézményének a gyengülését vonja maga után (lásd az alapelvekkel kapcsolatos megállapításokat), ami nem járható út, mivel ellentétes az Alkotmány szellemével, miközben a jogalkalmazás tapasztalata alapján gyermek- és családvédelmi szempontok az élettársakat megillető jogok bővítését sürgették.

A jogalkotó az élettársi kapcsolatban élők jogainak jelentős bővítése mellett döntött, sőt, előterjesztésében szerepeltette az időközben törvénnyel bevezetett bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét is.

2. Nyilvánvaló, hogy az elkészült és jelenleg a törvényhozók előtt fekvő javaslatban foglalt változásokat a társadalom egy része túlságosan óvatosnak tartja majd, és tovább küzdenek jogaik szélesítéséért, és bizonyára szép számmal lesznek olyan vélemények is, amelyek nem értenek majd egyet a házasság mellett létező együttélési formák joghatásainak ilyen mérvű bővítésével.

A törvénytervezet által javasolt megoldásokkal kapcsolatosan számos kérdés merül fel, amik csak részben tartoznak a magánjog területéhez. A legtöbb szakmai vitát várhatóan az alkotmányjogi, jogelméleti illetve szociológiai (jogszociológiai) összefüggések fogják kiváltani.

a) Az Alkotmánynak a házasság és a család védelmére vonatkozó előírása egyértelmű üzenetet közvetít a jogalkotó számára, nevezetesen azt az alkotmányos kényszert, amely az államot arra kötelezi, hogy a házasság és a házasságon alapuló család védelmét biztosítsa a rendelkezésére álló valamennyi eszközzel, így például a jogi szabályozáson keresztül. Ez nem feltétlenül és nemcsak a házasság és család intézményét közvetlenül érintő jogalkotást foglalja magába, hanem azt is, hogy más jogintézményekhez nem fűz olyan joghatást, amely korábban kizárólag a védett jogintézményt illette meg. Másképpen fogalmazva, a jogalkotó nem üresítheti ki a házasság jogintézményét azzal, hogy más jogintézményeket hasonló vagy teljesen azonos jogosítványokkal ruház fel, ez ugyanis sértené az Alkotmányban foglalt védelmi kötelezettség elvét.

Vagyis az állam e pillanatban lemondott arról, hogy alkotmányos kötelezettségének eleget téve a házasság és a házasságon alapuló család alkotmányos védelmét a magánjog eszközeivel is biztosítsa.

b) A kodifikáció eredményeként a különböző nemű párok számára három olyan jogintézmény is rendelkezésre áll a jövőben, ami magánjogi tartalmában, illetve joghatásában sok hasonlóságot, illetve azonosságot mutat. Az élettársak számára egyrészt maga a jogszabály biztosít olyan többletjogokat, amelyek korábban a házastársakat illették meg, másrésztől vagyoni viszonyaikat a jövőben maguk alakíthatják úgy, hogy az megegyezzen a házastársak vagyoni jogi státusával. Amennyiben viszont a regisztrált élettársi kapcsolatot választják, a házastársak névviselésére, valamint a közös örökbefogadásra vonatkozó jogosultság kivételével gyakorlatilag teljes egészében a házasság joghatásai érvényesülnek.

E módosítások előre láthatóan nagy hatással lesznek az élettársi kapcsolatok rendeződésére is. Az új szabályozás ugyanis figyelmen kívül hagyja azokat az élettársi kapcsolatban élő párokat, akik a házasság intézményével és az ahhoz kapcsolódó elsősorban vagyoni joghatásokkal szembeni tudatos döntés alapján választották a házassághoz képest kötetlenebb, jogi következmények nélkül bármikor, bármelyik fél által egyoldalúan megszüntethető élettársi viszonyt, és amelyhez továbbra sem kívánának semmilyen vagyoni természetű joghatást fűzni. Ráadásul a jogalkalmazók tapasztalata szerint az élettársi viszonyban élők jelentős része ma is tévedésben van kapcsolatuk jogi megítélését illetően, nincsenek tisztában pl. az élettársi kapcsolat megszűnésének a hatályos jog és a bírói gyakorlat által kifejlesztett vagyoni jogi következményeivel.³¹ Az élettársi kapcsolathoz fűződő joghatások tervezett változása komoly meglepetéseket tartogat, különösen a közös kiskorú gyermekkel rendelkező és/vagy tartós élettársi kapcsolatot felszámolni készülő laikusok számára.

c) Méltányolható a jogalkotónak az a szándéka, hogy a házasságkötés nélkül, de házastársak módjára, közös gyermeket nevelő és családként együtt élő párok számára a korábbinál fokozottabb jogi védelmet kíván nyújtani. E védelem eredményeként azonban egyre inkább feloldódni látszik a családnak, mint jogintézménynek a fogalma, és intézményvédelem helyett a jogalkotás fokozatosan tolódik a magánszerevények egymás közötti viszonyának a szabályozása felé. A házasság és család intézményének és érdekeinek védelme helyett egyre nagyobb jelentőséget kap az egyes személyek és családtagok egyéni jogainak a kiszélesítése és garanciákkal történő körülbástyázása. Ez a folyamat – figyelemmel a nemzetközi tendenciákra és tapasztalatokra is – várhatóan nem ért véget, a készülő Családjogi Könyv-javaslat bevezető rendelkezései között megfogalmazott alapelvekből az új együttélési modellek további erősödése prognosztizálható, a házasság és a házasságon alapuló család intézményének rovására.

E folyamat fékezéséül szolgált volna, ha a jogalkotó élt volna a kodifikáció kínálta lehetőséggel, és meghatározta volna az Alkotmány értelmezése szerinti családnak mint védendő intézménynek a magánjogi fogalmát. Ehelyett a törvényjavaslat „családi kapcsolatokat” említi. Ez a megoldás azonban az élettársi kapcsolatok esetében nem jogi, hanem szociológiai családfogalomra épül, az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolata esetén pedig az érintett párok önmeghatározásán alapuló elvárásainak próbál konstitutív módon megfelelni. Pontos jogi definíció hiányában pedig a család intézményének jogi jellege folyamatosan csökkenni fog, a család mint jogintézmény helyét egyéni kívánságok, érdekek és ízlések mentén különböző valóságos vagy hipotetikus családmodellek vehetik át.³²

d) Elgondolkodtató továbbá az is, hogy az élettársak jogait radikálisan bővítő szabályok (tartás, lakáshasználat, vagyonkezelés) – csakúgy, mint a házasságok esetében – a kapcsolat felbomlásával előállt helyzetet szabályozzák, vagyis az életközösség

³¹ HEGEDŰS i. m. 11.

³² FRANCESCO D'AGOSTINO: A család és a fiatalkorúak jogai. A CSALÁD PÁPAI TANÁCSA: *A gyermekek: család és társadalom az új évezredben*, Nemzetközi pasztorálteológiai Kongresszus, Vatikánváros, 2000. október 11–13. Budapest: Püspökkari Családpasztorációs Bizottság–Márton Áron Társaság, 2005. 129. [Családpasztorációs Füzetek 3.]

megszakadása után kialakult jogvitában kívánnak egyértelmű szabályozási környezetet teremteni. Ez azt jelenti, hogy a jogalkotó, miközben a válások és ezzel párhuzamosan az élettársi kapcsolatban élők számának növekedése miatt a házasság válságát vizionálja, és helyette társadalmi igényre hivatkozva támogatja és erősíti az új típusú együttélési formákat, nem számol azzal, hogy ezek az együttélési formák éppoly törékenyek, mint a házasság, ugyanúgy felbomolhatnak. Másképpen fogalmazva: nem a házasságban, mint jogintézményben rejlő okokra vezethető vissza a válások magas száma, mint ahogyan az sem biztos, hogy valódi, szabad választásról van szó, amikor egyre többen élnek élettársi kapcsolatban.³³

Hiányoznak azok a szociológiai kutatási eredmények, amelyek megerősítenék, hogy a tisztán érzelmi alapon működő, a felek által kötetlenül felszámolható élettársi kapcsolatok vajon életképeesebbek, stabilabbak-e a házasságnál. Azt sem tisztázták még a kutatások, hogy a gyermekkel kiegészülő élettársi együttélés létrehoz-e a felbomlást is túlélő szülőtársi kötést, vagy azt, hogy időtartama hosszabb vagy rövidebb-e a tipikus házasságénál (ami a gyermek fölnevelése szempontjából fontos).³⁴ Azt viszont biztosan tudjuk, hogy a gyermekvállalás szignifikánsan alacsonyabb az élettársi kapcsolatban élők között.

Vagyis a házasságok gyakori felbomlásával szemben a hosszú távú megoldást nem az új együttélési modellek megerősítése jelentené, hanem a házasság és a házasságon alapuló család közösségének a védelme érdekében egy olyan átfogó koncepció kidolgozása, amiben a megfelelő oktatás-, család-, szociális- és foglalkoztatási-politika kialakítása, a családi adózás bevezetése, és természetesen a mindezeket támogató tudatos jogalkotás szolgálná a társadalom legfontosabb alkotóelemének a megerősítését.

V. Összehasonlító táblázat³⁵

Az alábbi táblázat három jogviszony: a házasság, a regisztrált élettársi kapcsolat és az élettársi kapcsolat törvénytervezetben előterjesztett szabályozási módját hasonlítja össze.³⁶

³³ HERNÁDI MIKLÓS: Reflexiók Bukodi Erzsébet „Házasság vagy élettársi kapcsolat...”c. tanulmányára. *Statistikai Szemle*, 80/5–6. (2002) 601.

³⁴ HERNÁDI i. m. 601.

³⁵ A törvénytervezet ismertetése a Magyar Köztársaság Országgyűlésének honlapján található T5949. sz. előterjesztés szövegén alapul. [<http://www.parlament.hu/irom38/05949/05949.pdf>]

³⁶ IZSÓNÉ DR. ÁCS ALEXANDRA: Házastárs vagy élettárs – a két kapcsolati forma magánjogi jogkövetkezményeinek összehasonlítása c. cikkében megjelent táblázat felhasználásával készült. *Családi jog*, III/4. (2005. december) 28.

Szabályozási terület	Házasság	Bejegyzett élettársi kapcsolat (BÉT)	Élettársi kapcsolat
fogalom	A házasság egy férfi és egy nő azon kapcsolata, amely a házasság érvényes megkötésével jön létre, házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztet.	Két azonos vagy különnemű személy akkor minősül bejegyzett élettársnak, ha házasságkötés nélkül, közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben élnek együtt, és kapcsolatukat anyakönyvvezető által vezetett nyilvántartásba bevezették.	Két azonos vagy különnemű személy akkor minősül élettársnak, ha házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben élnek együtt.
részvevő személyek	különnemű személyek	különnemű vagy azonos nemű személyek	különnemű vagy azonos nemű személyek
létrejött	anyakönyvvezető előtt tett nyilatkozáttal	két nagykorú személynek az anyakönyvvezető előtt tett nyilatkozatával	fogalmi elemek megvalósulásával
megszűnése	– házastárs halála – bírói ítélet – közös megegyezés esetén a közjegyző megszünteti, – ha valamelyik házastárs a nemét megváltoztatja	ld. házasságnál, kivéve, ha a bejegyzett élettárs a nemét megváltoztatja	az életközösség megszűnésével
érvénytelensége	– korhatár – belátási képesség hiánya – hozzátartozói kapcsolat – korábbi házasság (BÉT) fennállása	ld. házasságnál	fogalmilag kizárt
névviselés	bármelyik házastárs felveheti a másik fél nevét	nem lehetséges a bejegyzett élettárs nevének használata	nem lehetséges az élettárs nevének használata
vagyoni viszonyok	törvényi vélelem alapján az életközösség idejére házastársi vagyonszövetség, osztatlan közös tulajdon keletkezik	ld. házasságnál	törvényi vélelem alapján együttélésük alatt a szerzésben való közreműködésük arányában szereznek közös tulajdont
vagyonjogi szerződés	a házastársak maguk határozhatják meg azt a rendszert, amely a szerződésben meghatározott időponttól életközösségük tartama alatt irányadó	ld. házasságnál	az élettársak szerződésben rendezhetik vagyoni viszonyaikat, amelyben bármilyen olyan vagyonjogi rendelkezést tehetnek, amely házastársak között érvényesülhet
lakáshasználat	a házastársi közös lakásra a házastársakat lakáshasználati jog illeti meg	ld. házasságnál	10 éves együttélés vagy egyéves együttélés és közös gyermek esetén a volt élettársat lakáshasználati jog illeti meg

Szabályozási terület	Házasság	Bejegyzett élettársi kapcsolat (BÉT)	Élettársi kapcsolat
szülői jogok	szülői felügyeleti jogok illetik és kötelezettségek terhelik	szülői felügyeleti jogok illetik és kötelezettségek terhelik	szülői felügyeleti jogok illetik és kötelezettségek terhelik
törvényes öröklés	van	ld. házasságnál	nincs
özvegyi jog	törvényes öröklés esetén van	ld. házasságnál	nincs, de 10 év együttélés után lakás-használati joga van
apai jogállás	a házassági kötelék apasági vélelmet keletkeztet	ld. házasságnál	apai elismerő nyilatkozatot tehet, az apaság bírói megállapítását kérheti, ill. utólagos házasságkötéssel lehet a gyermek apja
örökbefogadás	együtt is örökbe fogadhatnak	közös örökbefogadás kizárt	közös örökbefogadás kizárt
művi megtermékenyítés	1997. évi CLIV. tv. szerint reprodukciós eljárás végezhető	1997. évi CLIV. tv. szerint reprodukciós eljárás végezhető (csak különmemű személyek esetében!)	1997. évi CLIV. tv. szerint reprodukciós eljárás végezhető (csak különmemű személyek esetében!)
hozzátartozói minőség	közeli hozzátartozó	közeli hozzátartozó	hozzátartozó